RUUD VAN DRIENEN

KOEN VAN DER GAAST

PETER KERRIS

CAMILLE GREYGHTON

RAPPORT VAN DE JURY

Wat is nu precies een sociaaldemocratische koers richting een duurzame samenleving? Die vraag bracht de nodige pennen in beweging, vier geselecteerde essays dingen mee naar de Banning Prijs 2020.

De opdracht
Klimaatcrisis. Biodiversiteit. Opwarming van de aarde. In het politieke debat over de toekomst van onze planeet gaat het vaak om grote begrippen. En dat is ook logisch, maar soms zou je verlangen naar een meer concreet vergezicht. Hoe verwarmen we ons huis in 2040? Hoe komen we van A naar B? En wat zetten we dat jaar op tafel?

Tegelijkertijd is er twijfel. Twijfel of we wel verworvenheden willen offeren op het altaar van het klimaatevangelie. Minder vliegen, geen vlees, minder met de auto? Hoe komen we daar? Inzetten op technologische vooruitgang? Stimuleren of dwingen, ontmoedigen of verbieden? Wat verwachten we van de overheid en wat moeten we zelf doen? En is dit eigenlijk een debat voor politici die wetten maken, juristen die de overheid dwingen zich aan die wetten te houden of juist een moreel vraagstuk voor ons allen? Want wie wil er nu geen leefbare planeet achterlaten voor kinderen en kleinkinderen.

Het debat over duurzaamheid is zowel ingewikkeld als versplinterd. Ingewikkeld omdat het gaat over grote begrippen en verstrekkende consequenties. Versplinterd omdat zelden duidelijk is wat precies de gevolgen zijn; omdat we nu eenmaal niet in de toekomst kunnen kijken. Maar is dat een reden om maar op de handen te gaan zitten? Of moeten we juist een tandje bij zetten?

Wat zijn de concrete gevolgen van de enorme veranderingen waar we voor staan? Hoe overtuigen we mensen dat zij hun levenswijze moeten aanpassen, of is dat helemaal niet nodig? En waar zou activisme voor een schone, leefbare toekomst zich op moeten richten? De politiek, of heeft dat geen zin en is een gang naar de rechter effectiever? Op dat soort vragen zochten we een antwoord. Opdracht was dit antwoord te geven in de vorm van een compact en prikkelend essay waarin wordt toegewerkt naar een goed onderbouwde, puntige conclusie. Stijl en opbouw waren daarbij voor de jury belangrijke beoordelingscriteria, net als de vraag of uit het essay een boodschap sprak die nog niet eerder gehoord was.

De genomineerden
De jury heeft op basis van deze criteria de stukken beoordeeld en uiteindelijk vier essayisten genomineerd. Op volgorde van binnenkomst waren dat:

Ruud van Druenen met
Voorbij de technocratie.
Koen van der Gaast met
Vooruitgang door vrijheid.
Peter Kerris met
De sociale kwestie van de 21e eeuw.
Camille Creyghton met
Taal, tijd en waarde.

Foto Camille Creyghston: Chantal Bekker

Ruud van Druenen pleit in zijn essay voor een waardengedreven klimaatpolitiek voorbij de technocratie. Dus geen eindeloos afwegen van doelen en middelen aan klimaattafels in de achterkamer en ook liever geen rechters die op politieke stoelen plaatsenemen. Maar open, politiek debat op die plekken waar dat gevoerd hoort te worden. Via een mooie analyse van de morele dimensie van klimaatpolitiek en een beschouwing over de rol van nationale én Europese overheden komt de auteur bij het primaat van de politiek. 'De morele dimensie van klimaatpolitiek' maakt 'een democratisch debat in de openbaarheid' noodzakelijk. In dat debat hoort de vraag 'in wat voor wereld we willen leven en hoe we die wereld gaan bereiken' centraal te staan. Juist de PvdA, met haar tot in het beginselmanifest beleden overtuiging dat politiek het verschil behoort te maken, zou dat debat moeten willen voeren.

Het is een conclusie die voortvloeit uit een helder betoog, hoewel de redenering soms wat dwingender had gekund. Mooi is de passage over het 'ecologisch imperatief', gebaseerd op het werk van de Duitse filosoof Hans Jonas, dat ons voorschrijft in ons handelen ook het effect ervan op de toekomst van de planeet mee te wegen. Maar wat is dan de verbinding tussen dit morele uitgangspunt, dat ook prima individueel beleden kan worden, en het politieke debat? Hoe is de verhouding, zo vraagt de jury zich af, tussen dat wat we zelf doen en dat wat we met elkaar op politiek niveau bespreken? En wat nu, als er geen meerderheid is voor een toekomstbestendig klimaatbeleid? Een antwoord op dergelijke vagen had het essay uit kunnen tillen boven het overigens bijzonder kundig verder open zetten van de deur die – eerlijk is eerlijk – toch al lang op minstens een flinke kier staat. Want als een meerderheid de lijn zou volgen dat wij mensen toch niets kunnen doen aan klimaatverandering, noopt het ecologisch imperatief van Jonas dan niet toch tot een gang naar de rechter? De jury blijft nog wel benieuwd naar het antwoord op die vraag.

Koen van der Gaast is in zijn essay op zoek naar de beste manier waarop onze moderne samenleving zich kan voorbereiden op een in hoge mate ongewisse toekomst. Daarbij moeten we op zoek naar wat hij omschrijft als een 'ideaaltypisch heden'. Klimaatverandering is immers geen zaak van later, maar van nu. Nu al zijn de ethische dilemma's zichtbaar, bijvoorbeeld als het gaat om watergebruik en voedselvoorziening. Dat onder ogen zien hoeft niet te verlammen, maar kan ook een hoop creatieve energie vrijmaken. Die gedachte is de basis voor een pleidooi voor een bijdrage van juist ook sociale- en geesteswetenschappers aan het debat over klimaatverandering en een herwaardering van het begrip 'vrije tijd'. Niet om met de benen op tafel onderuit te zakken, maar om juist een nieuw denken mogelijk te maken en nieuwe energie op te doen.

De jury was prettig verrast door het bijeen brengen van tal van denkers en doeners in het essay: van Sicco Mansholt tot Frans Timmermans en van James Scott tot Herman Tjeenk Willink. Er kwam veel in vliegende vaart voorbij. Soms een beetje te veel wellicht, waardoor het essay her en der wat uit de bocht vloog en niet altijd even duidelijk was naar welke bestemming de auteur nu precies onderweg was. De uitwerking in een nieuwe weg naar vrijheid, een mooie verwijzing naar het welbekende rapport uit 1951, was interessant. Maar is het vervolgen bezingen van de waarde van meer vrije tijd en een plei-

dooi voor een ontspannen samenleving dan echt de essentie? En waarom wordt het schuldgevoel dat ons westerse mensen toch wel wat wordt aangepraat, als we de droge akkers in Bolivia voor ons zien die overblijven nadat ten behoeve van de voor ons verbouwde quinoa al het water is opgebruikt, niet wat meer uitgewerkt? Want als we dan ook nog achterover leunen in een ontspannen samenleving, gaat dat dan niet ten koste van de ploeteraars aan het andere einde van de wereld?

Peter Kerris komt in zijn essay met een betrekkelijk geruststellende boodschap. Ja, er is sprake van een enorme uitdaging. En de natuurlijke achterban van de sociaaldemocratie is daarover ook nog eens hopeloos verdeeld. Maar nee, we hoeven niet te wanhopen. Toen de samenleving eind negentiende eeuw uiteen dreigde te vallen, was het immers de sociaaldemocratie die bruggen bouwde in de vorm van nieuwe voorzieningen. Van de riolering en de volkshuisvesting tot de fundamenten van de verzorgingsstaat. De transitie naar een duurzame samenleving is in potentie ontwrichtend, aldus Kerris. De verschillen tussen zij die mee kunnen en zij die achter blijven worden her en der al zichtbaar. Inspiratie uit het verleden is dus nodig. Niet alleen om te begrijpen dat de klimaatcrisis in essentie juist ook een sociale crisis is, maar vooral om te weten dat we deze kunnen oplossen als we het met elkaar doen.

Het is een gedachte die optimistisch stemt. Bovendien tilt de goed uitgewerkte vergelijking met de sociale kwestie het essay uit boven de vaak toch wat plichtmatig beleden solidariteit met hen die maar moeilijk mee kunnen. Niet de morele kwaliteit van mensen, maar de omstandigheden sturen vaak de keuzes die gemaakt worden. Het gezin uit de inleiding dat niet in staat is het huis te verduurzamen mag – zo lijkt de impliciete boodschap – niet ook nog eens het verwijt krijgen onze wereld te verzieken, maar verdient begrip, aandacht en hulp. Maar wat als niet iedereen daartoe bereid is? Hoe overtuigen we mensen dat het in ons aller belang is ook zij die niet mee kunnen of mee willen naar een duurzamer toekomst toch te helpen? Hoe geven we – met andere woorden – nieuwe invulling aan het begrip solidariteit? En verwachten we daarbij, in de analyse van Kerris, niet te veel heil van de overheid? Maakt dat mensen niet passief en afwachtend? Het zijn zo maar wat vragen die dit interessante betoog een diepere laag hadden kunnen gegeven. Maar dat neemt niet weg dat het hoopvol stemt dat zij die bestuurlijke verantwoordelijkheid dragen ook blijven nadenken over de reden waarom ze dat doen.

Camille besloot in haar essay de gestelde vragen te laten voor wat ze zijn om goedgemutst de gebaande paden te verlaten. Daarmee worden echter nieuwe wegen gevonden die het waard zijn verder af te lopen. Interessante dwarsverbanden worden ontdekt en oude vormen en gedachten teruggevonden. Via de literatuur die over meer zou moeten gaan dan ons gevoelsleven en de economische wetenschap die opnieuw zou moeten nadenken over het gegeven dat waarde zo veel meer kan zijn dan prijs, komt de auteur bij een pleidooi voor het inbouwen van een nieuwe vorm van solidariteit in ons denken. Solidariteit over generationele grenzen heen. De sociaaldemocratische traditie heeft daartoe, anders dan bijvoorbeeld het liberalisme, de instrumenten al in handen. Het is echter wel zaak daarmee aan de slag te gaan, omdat een gemeenschappelijke duurzame toekomst alleen bereikbaar is als we haar ook weten te verbeelden.

De jury is onder de indruk van de compositie en opbouw van het betoog. Er wordt veel gezegd met relatief weinig woorden, er wordt aangesloten bij internationale denkers zonder dat de eigen klankkleur van de auteur verloren raakt in een kakafonie van geleerde stemmen. Tegelijkertijd is de vraag of dit nu de bedoeling was. Had dit essay immers niet net zo goed kunnen gaan over internationale verhoudingen in geopolitiek spannende tijden? Of over de problemen aan de onderkant van de internationale arbeidsmarkt? Is het, met andere woorden, niet te filosofisch of zelfs te vaag om ons te helpen bij het vinden van concrete oplossingen? Anderzijds: hoe komen we bij concrete oplossingen zonder gedeelde taal om erover te praten. En is dat niet juist de bijdrage die zij die niet geschoold zijn in de precieze wederwaardigheden van energie en warmte kunnen en misschien wel moeten leveren? Niet blijven steken in de oproep het politieke en maatschappelijke debat niet te versmallen tot een technische of juridische uiteenzetting over doel en middelen. Maar gewoon starten met het andere debat? Hoewel de jury nog wel graag wat meer gehoord had over de overgang naar dat nieuwe debat, is het perspectief dat wordt opengelegd aanlokkelijk. Een taalveld vol verbeelding als alternatief voor de technocratie.

De winnaar

De Banning Prijs 2020 gaat naar het essay dat volgens de jury de sociaaldemocratische beweging op dit moment het meest te bieden heeft. In een tijd waarin velen over elkaar heen buitelen om vooral te vertellen hoe het niet moet, is het verfrissend een auteur te lezen die gewoonweg een andere richting kiest. Eigenwijs en zelfverzekerd, in de overtuiging dat een opdracht soms nu eenmaal echt iets anders is dan een oplossing. En met in het achterhoofd de wetenschap dat leiderschap soms vraagt gewoon eens een andere kant op te lopen.

De Banning Prijs 2020 gaat naar **Camille Creyghton** voor haar essay *Taal, tijd en waarde in de verbeelding van een duurzame toekomst*.

Van harte gefeliciteerd!

Op 21 februari heeft Camille Creyghton in Amsterdam de Banning Prijs 2020 ontvangen uit handen van juryvoorzitter Diederik Samsom. De prijs bestaat uit een geldbedrag van 1000 euro en publicatie van het essay in *Socialisme en Democratie*. De overige genomineerden – Ruud van Druenen, Koen van der Gaast en Peter Kerris – ontvangen elk 250 euro.

De jury ontving alle essays kort nadat zij waren ingezonden geanonimiseerd. Pas nadat de jury na haar beraadslaging in unanimiteit kwam tot de vier genomineerden en de uiteindelijke winnaar is bekend gemaakt wie de auteurs van de afzonderlijke essays waren. Alleen bij de ambtelijk secretaris waren de namen bekend, hij heeft daarom slechts als toehoorder en notulist aan de beraadslagingen deelgenomen en had geen stem in de uiteindelijke keuze van de genomineerden of de winnaar.

De jury

De jury van de Banningprijs 2018 bestond uit:
Diederik Samsom, Voorzitter
Annemarieke Nierop, Hoofdredacteur *S&D*
Marisa Heijs, Bestuurslid Banning Vereniging
Matthijs Nijboer, Woodbrookers Barchem
Twan van Lieshout, Winnaar Banning Prijs 2018
Maarten van den Bos, Ambtelijk secretaris Banning Vereniging